

Felköszöntő a Berde-serleggel.*

Kedves Hittestvéreim!

Itt a mi unitárius vallásunk törvénybeiktatása helyén, e gyönyörű városban, túláradó imádságos lelkünk mélységes boldogságával virradtunk a várva-várt zsinati ünnepnapra, mely nekünk új püspököt és főgondnokot adott, kik hivatva lesznek kezeikben tartani drága egyházunk kormányzatát s bölcs vezetésük mellett azt irányítani fogják.

Nehéz idők, legnehezebb najaiban kerül új kezekbe a mi lelki vezetésünk felelősségteljes munkája, mely egész embert kíván. Mégpedig kipróbált vasakaratot, fegyelmezettséget, megnyugtató erős kezeket, kiforrott jellemet és szeretettel áthatott lelkületet. Nyugodak lehetünk, mindezek megvannak új püspökünkben és új főgondnokunkban... s így boldog lélekkel nézhetünk a jövő reményteljes éveire.

Legyen útmutatónk e rendkívüli napokban Berde Mózsa élete, mely nyitott könyvként áll előttünk. Elevenedjék meg jószágos alakja, merítsünk tetteiből tanulságot, — fogadjuk meg, hogy követni fogjuk Őt, — elgondolásait tegyük magunkéivá.

Berde Mózsa egész életét egyházának és a közművelődés előhaladásának szentelte. Mindenki kaphat az Ő életéből irányítást... mert bölcs ember volt, szerette felebarátait, egyházát, áldozatra kész volt érettük és mindig csak jót akart és jót tett.

Mint ifjú, hangyaszorgalommal tanult, munkát vállalt s abból tartotta fenn magát — ezzel alapozta meg önállóságát.

A gimnáziumban éles eszével, meggyerő modorával, szerénységével és okosságával elnyerhette a nagy Dániel-családnál a nevelői állást, ahol nagy összeköttetésekre tehetett szert, bele-

---

* Elmondva 1941 június 29-én a marosvásárhelyi Zsinaton,

került a legjobb körökbe s az akkori kor nagy embereit megismerhette. Itten s ebben bontakoznak ki magasan ívelő szárnyai. Feltartóztatlanul halad az elismerések útján, fontos állásokat és megbízatásokat kap: a 48-as évek egyik kormánybiztosa, majd képviselő, miniszteri osztálytanácsos és több előkelő család jószágigazgatója.

Nem tudni, hol volt nagyobb? Mint hazafi, politikus, nemzetgazdász, vagy egyházának jóltevője? Mindenütt egésznet alkotott, nagy köztiszteletben élt.

Berde Mózsa, az unitáriusok legnagyobb jóltevője. Puritán egyszerűség, kitartó szorgalom, székely, szívós, becsületes őszinteség, takarékoság, céltudatosság, erős egyéni és faji büszkeség, nyíltság, kitűzött céljának elérésére szinte önmegtagadásig menő lemondás — főbb jellemvonásai. Tudta, miért küzd és tudta kikért áldoz s magabízó akarattal véghezvitte a majdnem lehetetlen is. Oly fejedelmi alapítványt tett, amely ma is alapja a mi kultúrintézményeinknek.

Egy hosszú életen át, fáradhatatlanul dolgozott. Nemcsak az a vagyoni érték fölbecsülhetetlen, hanem az az erkölcsi nagyság, ahogyan Ő azt összehozta s ahogyan célul tűzve végrehajtotta, hogy egyháza és székely faja élvezhesse munkája gyümölcseit. Egy eszme hevítette: nemcsak életében, de halála után is hasznára lenni embertársainak.

Tanulhatunk tőle minden időkben! A mi korunk is hasonlatos az övéhez: Az elnyomatás utáni pirkadás idejében élte ifjú éveit; meghurcolták, börtönbe zárták, de letörni sohasem tudták. Kívívtá, amit célul tűzött ki s abban a boldog tudatban halt el, hogy nemes úttörő munkát végzett. És úgy is volt. Példaadásképpen lebeghet előttünk mindig az Ő eszményi, ideális, fenkölt gondolkodása. A szó szoros értelmében hős volt — telve az idealizmus legnemesebb gondolatvilágával.

A felszabadult erdélyi területekről vagyunk itt legtöbben, kik átéltük a rabság szenvedéseit, akárcsak Berde Mózsa az Ő idejében, mely alatt az elnyomatás minden keservét végig küzdöttük. Drága katonáink bevonulása feledhetetlenül él bennünk. Lelkünkön lehullottak a gátlások okozta lethargikus érzések s most szabad országban, szabad szívvel, szabad akarat-tal élhetünk s igaz szeretettel ölelhetjük keblünkre anyaországi hittestvéreinket.

De nem teljes mégse a mi örömünk, — áthallatszik a lemaradt részekről hittestvéreink talán még szorosabbra vert bilincseinek csörgése. Nem nyughatunk, míg őket is fel nem szabadítjuk.

Mennyivel más érzéssel lennénk, ha püspökünket együtt választhattuk volna meg.

Reánk, unitáriusokra mindig úgy néztek, mint akik egyetértésben élünk, csak ezt az összhangot meg ne zavarnák a meg nem értések, a félreértések. Mert az összetartásban van az erő.

Ezt az összetartó erőt, ezt a törhetetlen unitárius hitet a fegyelmezettség, a lemondás, az egyházért való élet, őszinte önzetlen, kitartó szeretetét mi már régóta ismerjük, — régóta áll előttünk mintaképpül — Berde Mózsza megdicsőült alakja.

Berde Mózsza törekvései ugyanazon eszméken alapulnak, mint a mai kor eszméi, — az Ő korának megvilágításában és értékelésében.

Az igazságban való hit, a megingathatatlan haza- és egyházszeretet állandók, csak a kor változott meg.

A mostani világhatalomért is óriási erők fölmérhetetlen nagysága küzd. A világon uralkodó eszmei nézetek sorsdöntő napjai ezek. A kultúrával telt élet és a technika diadalai lázas sietséggel akarják kivívni helyüket. Hol lesz a győzelem? Minden bizonnyal Istennél. Az Isten nevében indul az egyik fél, hogy letörje a bolsevista eszméket, hogy diadalra vigye a krisztusi tanokat. Mert az utolsó három évtized alatt többet haladt tudományban a világ, mint amióta létezik. A technika vívmányai óriásilag fejlődtek. Mindenben a korszerűség.

A bibliát is a mai kor szellemében kell magyarázni.

A szabadelvűséget, a tisztánlátást be kell oda vigyük, mert amely vallás nem halad a korrallal, az nem érti meg a haladás magasztosságát — és elvész.

Berde Mózsza élete az önfegyelem kiépítésén alapszik. Láncolata a megpróbáltatásoknak, melynek hatása alatt, hitben, akaratban, reményben megedződött. Kitartóan, kiegyensúlyozott idegekkel birt. Belevésődött lelkébe apja, de különösen anyja szigorú nevelése, kik munkára és a létért való küzdelemre tanították, amely végre vérévé vált. Ezért örökre hálás is volt szüleinek.

A kor szelleme magával ragadta. Mindenütt és mindenben a

Felköszöntő a Berde-serleggel.

szeretet vezette. Egyházáért élt és dolgozott. Mert a haza és az egyház mindennél előbbre való. Az egyház adja nekünk azt a lelki üdvöt, mely nélkül igazi hazafiúi élet nincs.

A lelki nyugalom és a lelki élet tisztasága hozza magával a szeretet fogalmát, hol megnyugszik az akarat is, s hol kielégítést nyer minden földi gondolat.

Csak a tiszta lelkiismerettel teljesített élet van szeretettel tele. Ez ad állandó tartalmat az életnek, ez látja boldognak a világot, tartja érdemesnek élni, zokszó nélkül türi a szeretettel teljes ember az isteni akaratot, még akkor is, ha az fájdalommal vegyes. A megpróbáltatások elviselése könnyebb így.

A közös érdekek megvédésének egyetlen kapcsa a szeretet, enélkül az élet csak gond és üresség, — ahol szeretet él, ott kifinomulnak a lelkikapcsolatok, ott elsímulnak az ellentétek, ott a testvériség jön létre.

A testvériség pedig meghozza azt, hogy nyugalom, boldogság és egyetértés legyen.

Az igaz szeretet által vezérelt Berde Mózsa örök emlékére üritem e serleget.

Dr. Fekete Sándor.

A világbéke egyházi alapon.*

Színájában néhány napja zárult le a keresztény egyházak romániai *második* értekezlete a világbéke tárgyában. Folytatása volt ez az Ujvidéken júl. 4 és 5, Budapesten júl. 16 és 17-én tartott hasonló értekezleteknek. Mindeniknek egy a célja, hogy a világ különböző népeit egymás megértésére, kölcsönös megbocsátásra, szeretetre és jóakarató segítségére vezesse.

A megelőző romániai értekezőlet Bukarestben az érsekmetsopolita palotájában 1923 október 26—28-án volt Cristea Miron elnöklote alatt. Hivatalosak voltak az összes romániai egyházak. Jelen is volt mindenik, a r. kath. egyházon kívül, mert az erdélyi r. kath. püspöknek a meghívó nem jutott időben a kezéhez. Előadója Ramsay Alex. volt.

---

* Ezt a cikket szerzője felkérésre írta 1924-ben a Cultura a folyóirat számára. Ez a folyóirat 3, illetőleg 4 nyelven jelent meg havonként. Célja volt az erdélyi három nemzetet a napi politikától független szellemi téren közelebb hozni, együttműködésre megnyerni az írókat, tudósokat és művészeket s a három nyelvű közönséget is egymáshoz közelebb vinni. Szép és jó cél volt. A folyóirat főszerkesztője Puscariu Szeksztíl egyetemi tanár volt, ki akkor Románia egyik képviselője volt a Népszövetségben. A magyar részt e sorok írója szerkesztette. E minőségemben kértem föl dr. Boros Györgyöt: írjon cikket arról, mennyiben támogatja a kereszténység a világbéke eszméjét. A folyóirat IV. sz.-ban ugyanis a szász Honigberger Rudolf a keresztény egyházak világszövetségéről, e világszövetség romániai bizottságának első üléséről írt beszámolót (Cultura 1924, 670—74. t.). Tárgyilag ehhez kapcsolódott volna dr. Boros cikke a köv. V. számban. A cikket már nyomdába is adtam volt, amikor mint villámcsapást tudomásul kellett venni, hogy a folyóirat további megjelenésétől a román kormány a támogatást megvonta. Mint annyi jószándék, ez is kutba esett a politika, az elfogultság miatt. A szerkesztőség tagjai nem tehettek egyebet, mint azt, amit dr. Bologna Valér egyetemi tanár kollegám vetett volt papírra nekem: „Eltemettük szegény szép és jó Kulturánkat. Nem marad más hátra, minthogy néma fájdalommal kezet szorítsunk“.

A Cultura szerkesztőségi iratainak rendezése közben került ismét kezembe a dr. Boros cikke. Közlését nemcsak tárgyilag, mint egy bizonyos eszmeáramlatnak a bizonyítékát, de a szerző személyiségének az emléke okából is indokoltnak tartom.

Kolozsvárt, 1941. júl. 18.

Kristóf György.